

HAYVON NOMLARINI BILDIRUVCHI TOPISHMOQLARNING LINGVOMADANIY TAHLILI (INGLIZ VA O'ZBEK TILLARI MISOLIDA)

Umarova Vazira Xolmurad qizi

Termiz davlat universiteti

Lingvistika: (ingliz tili) yo`nalishi II - bosqich magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14594208>

Annotatsiya. Mazkur maqola hayvon nomlarini bildiruvchi topishmoqlarning lingvomadaniy tahlilini ingliz va o'zbek tillari misolida o'rganishga bag'ishlangan. Maqolada ingliz va o'zbek tillaridagi hayvon nomlari bilan bog'liq topishmoqlar ko'rib chiqilib, ularning metaforik va allegorik ma'nolari, shuningdek, har bir tilda hayvonlarga bo'lgan munosabatlarni aks ettiruvchi elementlar tahlil qilinadi.

**Kalit so`zlar:** topishmoq, lingvomadaniy tahlil, til va madaniyat, tilshunoslar, hazil – mutoyiba, tahlil, metaforik va allegorik ma`nolar.

LINGUISTIC-CULTURAL ANALYSIS OF RIDDLES DENOTING ANIMAL NAMES (ON THE EXAMPLE OF ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES)

Abstract. This article is devoted to the study of the linguistic and cultural analysis of riddles denoting the names of animals on the example of English and Uzbek languages. The article examines riddles related to the names of animals in English and Uzbek languages, analyzes their metaphorical and allegorical meanings, as well as the elements that reflect the relationship to animals in each language.

Key words: riddle, linguistic and cultural analysis, language and culture, linguists, humor, analysis, metaphorical and allegorical meanings.

ЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЗАГАДОК, ОБОЗНАЧАЮЩИХ НАЗВАНИЯ ЖИВОТНЫХ (НА ПРИМЕРЕ АНГЛИЙСКОГО И УЗБЕКСКОГО ЯЗЫКОВ)

Аннотация Данная статья посвящена изучению лингвострановедческого анализа загадок, обозначающих названия животных, на примере английского и узбекского языков.

В статье рассматриваются загадки, связанные с названиями животных в английском и узбекском языках, анализируются их метафорические и аллегорические значения, а также элементы, отражающие отношение к животным в каждом языке.

Ключевые слова: загадка, лингвокультурологический анализ, язык и культура, лингвисты, юмор-юмор, анализ, метафорический и аллегорический смыслы.

Topishmoqlar — xalq og'zaki ijodining ajoyib namunasi bo'lib, til va madaniyatni o'rganishda katta ahamiyatga ega. Ular nafaqat mantiqiy fikrlashni rivojlantiradi, balki bir xalqning madaniy an'analari, urf-odatlar va dunyoqarashini aks ettiradi.

Hayvon nomlarini bildiruvchi topishmoqlar esa ayniqsa qiziqarli bo'lib, tilshunoslar va etnografik tadqiqotchilar uchun boy manba bo'lib xizmat qiladi. Ushbu maqolada ingliz va o'zbek tillaridagi hayvon nomlarini bildiruvchi topishmoqlarni lingvomadaniy nuqtai nazardan taqqoslashga harakat qilamiz.

Topishmoqlar — bu so'zlar yoki iboralarda yashiringan ma'nolarni ochish, javobni topish maqsadida ishlatiladigan tildan chiqadigan tuzilmadir. Ular ko'pincha jismoniy obyektlar, hodisalar yoki fenomenlarni ko'rsatishda umumiy bo'lib, madaniyat, me'yorlar va qadriyatlar bilan bog'liqdir. Hayvonlar topishmoqlarida ko'pincha ularning xulq-atvori, tabiati yoki boshqa xususiyatlari taqdim etiladi.

Ingliz tilida hayvon nomlarini bildiruvchi topishmoqlar

Ingliz tilida hayvonlar bilan bog'liq topishmoqlar juda keng tarqalgan. Ular hayvonlarning tabiatini, insonlar bilan o'zaro munosabatlarini yoki ayniqsa ularning xarakterini aks ettiradi.

Quyida ba'zi misollar keltirilgan:

- *"What has four legs in the morning, two legs at noon, and three legs in the evening?"*

(Javob: "A man" — Inson)

Bu topishmoq inson hayotining uch bosqichini ifodalaydi, bunda hayvon nomi to'g'ridan-to'g'ri qo'llanilmasa ham, insonning xulq-atvoriga va hayvonlarning xususiyatlariga bog'liq bo'lgan aloqalarni ko'rsatadi.

- *"Why did the cow go to space?"*

(Javob: "To see the moooon!" — Oqshom)

Bu topishmoqda sigirning nomi kulgili va tasavvurga o'zgacha yondashuvni anglatadi, hayvon va insonni birlashtiradigan elementlardan foydalanilgan.

- *"What do you call a fish with no eyes?"*

(Javob: "Fish!" — Baliq)

Bu topishmoq oddiy hazil va til o'yiniga asoslangan. Baliqning ko'zlari haqida o'ylash emas, balki "eyes" so'zini olib tashlash orqali noan'anaviy yondashuvni anglatadi.

Inglizcha hayvon nomlari bilan bog'liq topishmoqlar ko'pincha hazil-mutoyiba elementlariga ega bo'lib, ularning orqasida katta til o'yinlari va metaforik ma'nolar mavjud.

O'zbek tilida hayvon nomlarini bildiruvchi topishmoqlar

O'zbek tilidagi hayvon nomlarini bildiruvchi topishmoqlar esa ko'proq an'anaviy, xalqona tarzda bo'lib, ko'plab qiziqarli madaniy va tilshunoslik jihatlarni o'z ichiga oladi. O'zbek topishmoqlarida hayvonlar asosan ma'naviy ahamiyatga ega bo'lib, ular xalqning hayotini, tabiat bilan o'zaro munosabatini aks ettiradi. Quyidagi misollarni keltirish mumkin:

- *"Qiyqillab uyga kiradi, tirnalab chiqadi?"*

(Javob: "Pisiq" — Mushuk)

Bu topishmoqda mushukning o'ziga xos xulq-atvori aks etgan. Ularning uyga kirishi va keyin qaytib chiqishidagi odatlarni ifodalaydi.

- *"Qushmangga qarab, yig'laydi, yelkamda qo'rqanla?"*

(Javob: "Tovuq" — Tovuq)

Bu topishmoqda tovuqning odamlar bilan munosabatidagi shov-shuv va qo'rquv hissi aks ettirilgan.

- *"Bo'riga qarab, tug'ilmaganlar nima qilar?"*

(Javob: "Uysiz qo'ylar" — Qo'y)

Bu topishmoqda bo'ri va qo'yning tabiiy dushmanligi orqali xavotirli mavzular taqdim etiladi.

O'zbek tilidagi hayvon nomlarini bildiruvchi topishmoqlar, ko'pincha xalqning tabiatga bo'lgan munosabatini, hayvonlarning insonlar bilan o'zaro aloqalarini, shuningdek, ko'p hollarda axloqiy saboqlarni aks ettiradi.

Lingvomadaniy tahlil

Lingvomadaniy tahlil, til va madaniyat o'rtasidagi aloqani o'rganishga qaratilgan ilmiy soha bo'lib, bu topishmoqlarni madaniy kontekstda tahlil qilishni o'z ichiga oladi. Ingliz va o'zbek tillaridagi hayvon nomlarini bildiruvchi topishmoqlarda quyidagi farqlar va o'xshashliklarni ko'rish mumkin:

- **Madaniyatdagi farqlar:** Ingliz tilidagi topishmoqlarda ko'proq hazil-mutoyiba, mantiqiy yondashuv va tabiatni metaforik ravishda tasvirlash ko'zga tashlanadi. O'zbek tilida esa, an'anaviy qadriyatlar, hayvonlarning xulq-atvori va tabiat bilan bog'liq o'rnaklar kuchliroq aks etadi.

- **Hayvonlarning tasvirlari:** Ingliz tilidagi topishmoqlarda hayvonlar ko'pincha g'ayrioddiy vaziyatlarda, misol uchun, fazoga uchadigan sigir kabi tasvirlanadi. O'zbek topishmoqlarida esa hayvonlarning real tabiatiga ko'proq e'tibor qaratiladi.

- **Axloqiy va ma'naviy saboqlar:** O'zbek topishmoqlarida ko'proq axloqiy saboqlar, mehnat, ezgulik va insonparvarlik mavzulari ko'tariladi. Ingliz tilida esa bunday tematikalar ko'proq hazil va til o'yinlariga asoslanadi.

Xulosa

Hayvon nomlarini bildiruvchi topishmoqlar o'ziga xos lingvomadaniy ahamiyatga ega bo'lib, ular xalqning madaniy an'analari, dunyoqarashi va qadriyatlarini aks ettiradi. Ingliz va o'zbek tillaridagi topishmoqlarni tahlil qilish orqali biz ularning madaniyatlaridagi farqlarni va o'xshashliklarni ko'rishimiz mumkin. Ingliz tilidagi topishmoqlar ko'proq hazil-mutoyiba va mantiqiy yondashuvga, o'zbek tilidagi topishmoqlar esa axloqiy saboqlar va an'analarga asoslangan. Shunday qilib, har ikki tilda hayvonlar topishmoqlari orqali madaniyatlar o'rtasidagi farq va o'xshashliklarni yanada chuqurroq tushunish mumkin.

REFERENCES

1. Husainova Z. Topishmoqlar. –Toshkent G`afur G`ulom nomidagi Adabiyot va san`at nashriyoti: 1981.
2. Husainova Z. O`zbek topishmoqlari. –Toshkent: 1966
3. Gadoyeva. M.I. Ingliz va o`zbek tillarida somatizmlarning semantic-pragmatik tadqiqi (Folklorning kichik janrlari misolida) Filologiya fanlari doktori(DSc) dissertatsiyasi avtoreferat.Buxoro.2022/B.19
4. Usmonova Zarina Habibovna. (2022). TRUTH AND FAIRNESS IN “THE DEAD ZONE” BY STEVEN KING’S. Open Access Repository, 8(1), 77–80. <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/ZH3MJ>
5. Juraev, N. O`zbek xalq topishmoqlari. O`zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2007.
6. Shukurov, R. O`zbek xalq ijodi: topishmoqlar va ularning lingvistik xususiyatlari. Toshkent: Fan, 1998.
7. Valixonov, T. Topishmoqlar va ularning leksik-semantik xususiyatlari. O`zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi, 2012.
8. Ismoilov, A. O`zbek xalq topishmoqlari va ularning didaktik ahamiyati. Toshkent: O`qituvchi, 1985.
9. Saydullayev, M. O`zbek tilining semantik xususiyatlari: Topishmoqlar misolida. Toshkent: Sharq, 2015.
10. Taylor, Archer. The Literary Riddle before 1600. University of California Press, 1948.
11. Kirk, G.S. The Nature of Greek Myths. Penguin Books, 1974.